

VÝZNAM MNICHOVSKÝCH SLAVNOSTÍ

*Eleusinské mystérium · Tajuplná řecká duše ·
Duch a duše - Demeter a Persefona · Obětavost,
samostatnost a pravdivost*

Dovolte mi, abych i tentokrát na začátek našeho mnichovského přednáškového cyklu stejně jako v posledních letech využil první přednášku k jistému uvedení do toho, co bude třeba vyslovit v následujících dnech.

První myšlenka, která vás na začátku našeho cyklu asi napadne, bude možná přece jen souviset s tím, čím jsme právě tento mnichovský cyklus mohli už několik let uvádět: s našimi teosoficko-uměleckými představěmi. A mohu-li zde sám vyjádřit myšlenku, která se mi při této příležitosti vynořuje v duši, pak musím říci, že mne samého naplňuje tím nejhlubším uspokojením, že jsme - jak loni, tak i tentokrát - mohli tato představení zahájit rekonstrukcí eleusinského mystéria. A zdůrazňuji a chtěl bych, aby to bylo řečeno naprosto zřetelně, že mi tato skutečnost skýtá u příležitosti tohoto mnichovského přednáškového cyklu to největší uspokojení. Možná, protože se v letošním roce můžeme opět radovat z větší návštěvy, než jak tomu bylo v uplynulých letech, nebude od věci, zopakujeme-li si při této příleži-

tosti několik slov, která jsem si již častěji právě zde v Mnichově dovolil vyslovit.

To, co je s tímto eleusinským mystériem spojeno, souvisí velmi úzce s úsilím, jež ve střeoevropských krajích považujeme jakožto úsilí teosofické už léta za své. Začínali jsme - před vsutku malým kroužkem, z něhož teď zůstalo vlastně už jen málo, opravdu málo věrných teosofickému hnutí - před léty v Berlíně, právě v návaznosti na vše, co pro teosofické hnutí vykonal náš velmi ctěný Edouard Schuré rekonstrukcí eleusinského mystéria a ztvárněním zasvěcení, iniciačních principů nejrůznějších dob a národů, touto, dá se říci, introdukcí našeho teosofického hnutí. A nyní, protože už léta můžeme zde v Mnichově uvádět na scénu leccos z plodů vzešlých z duše Edouarda Schuré, můžeme to, co jsme byli schopni učinit, považovat za jakési zpečetění toho, co se pro menší okruh z nás v podobě citů, pocitů a myšlenek pojilo právě k tomuto východisku našeho úsilí. A mám-li charakterizovat, co se k němu pojilo, pak bych řekl, že z ryze spirituálního způsobu, z cudně spirituálního způsobu, jakým tyto věci předstupovaly před naši duši, vyvěrala vnitřní důvěra, jež vedla k tomu, že jsme si mohli říci: necháme-li do sebe vstoupit tyto pocity, tyto city spolu s tím, co jinak žije v naší duši pro teosofické úsilí, pak můžeme doufat, že se nám alespoň něco podaří. To nám tenkrát, když jsme začínali, říkaly věci samotné; říkal nám to jejich vážný ráz, pronikající hluboko do spirituální podstaty, a řekly nám to roky, které od té doby uplynuly.

V co jsme tenkrát na počátku a pak v průběhu posledních let mohli věřit?

Člověku mohla vytanout na mysli důležitost okamžiku - tedy okamžiku ve světově-historické souvislosti

&

ti - ve vývoji lidstva; a na myslí mu mohla vytanout myšlenka, že je zcela zákonité v evoluci lidstva, že v naší současnosti chtějí do lidských duší vstoupit nové síly, a to právě síly spirituálního života, chtějí-li se tyto duše udržet tváří v tvář tomu, co bude přítomnost a nejbližší budoucnost požadovat od nitra těchto lidských duší. Mohu navázat na něco osobního - co pro mne však není ničím osobním, vyslovím-li tyto myšlenky. Léta předtím, než jsme začali s naším duchovně-vědeckým hnutím, jsem měl častěji příležitost hovořit o leckterých duchovních záležitostech s německým kunsthistorikem Hermanem Grimmem, který ovšem již mezitím vstoupil do vyšších světů. Na našich vycházkách z Výmaru do Tiefurtu nebo po Berlíně byla vyslovena nejedna myšlenka o požadavcích duchovního života naší doby a o požadavcích toho, co je nezbytné pro naši dobu v souladu s tím, jak si lidstvo v průběhu evropského vývoje hledalo své cíle a jak se chtělo zorientovat ve svém duševním životě. Když člověk hovořil s Hermanem Grimmem, který se tolik zajímal o veškerý duchovní život Západu, objevovala se znovu a znovu jedna myšlenka: jak se evropské lidstvo může v podstatě ohlédnout za řadou staletí nebo za posledními dvěma tisíciletími tak, že evropský člověk, když se dívá do své duše, když zkoumá potřeby své duše a klade si otázku: Čemu mohu porozumět, co je pro mne pochopitelné z toho lidského, jež se tu odehrává a jež potřebuji pro vlastní duševní život? - si může říci: Jakkoli je mnohé nepochopitelné s ohledem na jednotlivosti života, mohu přesto navázat na to, co sám prožívám, nechám-li nové časy historicky předstoupit před svou duši. - Ba, i ony spletitosti, které existovaly v římské císařské říši, které existovaly za doby Caesara nebo

ještě i v republikánské době Říma, se zdají být, abych tak řekl, srozumitelné evropskému vědomí novější doby. Člověk se zorientuje, chce-li rozumět těmto duším, třebaže to, co cítily a myslely, je mnohdy velmi vzdálené tomu, co může cítit a myslet současný člověk.

Zcela jinak to však vypadá, ohlédne-li se duše za starým Řeckem. A jen, nejde-li člověk dostatečně hluboko, nejde-li dostatečně hluboko s tím, co chce nazývat lidským chápáním, může říci, že pro něj jako moderního člověka může být řecká kultura právě tak srozumitelná jako třeba římská kultura a následující doby. Budeme-li se vracet do řecké kultury a necháme-li na svou duši působit to, co se traduje z historických dokumentů, začne něco nepochopitelného. A chtěl bych opakovat velmi jasná a srozumitelná slova, která Herman Grimm několikrát použil: takový člověk jako Alkibiades je ryzí pohádkový kníže, ve srovnání s Caesarem nebo s těmi, kdo žili v Caesarově době. Zcela jinak se tu jeví řecký život, navzájem spjaté lidství a božství, zcela jinak se jeví život všedního dne a to, co můžeme nazývat zářením božství do života všedního dne; zcela jinak se jeví celý duševní život, který působil na půdě starého Řecka. Tyto skutečnosti jsou nápadné obzvlášť tehdy, necháme-li na svou duši působit postavy, které mohou v moderní duši v podstatě mnohem více oživit než postavy, o nichž vyprávějí dějiny, necháme-li na sebe působit postavy takového Homéra, Aischyla nebo Sofokla.

Vyjdeme-li z takovéto myšlenky, můžeme si na základě všeho, co vyplývá ze současného vzdělání, říci: čím dále se vracíme ve vývoji lidstva, tím více se nám člověk zdá být bezprostředně spojený s nadsmyslnem, které září do jeho duše, které působí v jeho duši,
neboť

(

počátek zcela nového lidství se zjevuje už tehdy, blížíme-li se nikoli povrchně, nýbrž důkladně k řecké duši. Proto se objeví také něco zcela zvláštního, necháme-li na sebe působit literární díla historického charakteru, která vznikla v evropské vzdělanosti. Dějepisci píšou o různých dobách zpět až do doby římské jako o něčem, co zvládli. Kdekoli nalistujete nějakého dějepisce, zjistíte, že dokáže používat city a pocity své současnosti až do dob starého římanství, aby postavy, které popisuje, byly živé a ucelené. Pro pouhé dějepisectví - pokuste se někdy vycházet z této myšlenky a skutečně si to projít -, a to i v případě těch nejlepších dějepisců, se řecké postavy, dokonce ještě i postavy pozdější řecké doby, stávají jakoby siluetami, jakoby stíny. Nejsou schopny oživit. Nebo by někdo, kdo má pravý cit pro člověka, kdo stojí nohama pevně na zemi, mohl tvrdit, že se někdy nějakému dějepisci opravdu podařilo postavit takového Lykurga nebo Alkibiada na nohy tak, jak tomu je například u Caesara? Řecká duše se jeví tajuplná, ohlédneme-li se za dobami řecké kultury. Jeví se tajuplná pohledu, který ji chce uchopit jen obvyklým vědomím. A jenom ten pociťuje správně, kdo pociťuje tuto tajuplnost. Tady si ovšem můžeme položit otázku, jak by taková řecká duše cítila s ohledem na mnohé z toho, co je pro moderní duši plně citelné, plně srozumitelné.

Vezměme si ranou řeckou duši. S tím, co nám přece jen dává už nyní do rukou duchovní věda, se pokusme vcítit do této řecké duše. Tu si položíme otázku, co by řecká duše řekla k podobě, ke ztvárnění pádu do hříchu, k průběhu a ztvárnění toho starého příběhu, pozdější evropské duši tak pochopitelnému. Příběh o ráji, vše, co do sebe pozdější doby pojaly jako Starý zákon, to vše by řecké duši bylo opravdu cizí, tak cizí, jak cizí

)

zůstává řecká duše samotná modernímu člověku. Pokušení v ráji, příběh o Adamovi a Evě, jak žil například ve středověku nebo ještě v nové době - nemůžeme si ho vmyslet do řecké duše tak, aby mu tato řecká duše plně rozuměla, abychom to, půjdeme-li hlouběji k podstatě věci, mohli nazvat řeckým porozuměním. Proto je ale také pro nás nutné, abychom nejprve takřkajíc připravili svoji duši, chceme-li této zcela odlišné době opět porozumět. Chová-li člověk takovéto myšlenky, pak opravdu pocítí, co nám naše nejnovější doba v podstatě přinesla.

Když minulou neděli spadla po poslední scéně „Mysteria z Eleusis“ opona, musel jsem myslet na to, jak můžeme být vděční, že jsme v současnosti schopni zaměřit svůj zrak a svou mysl na průběh dějů, jež nám ukazují tuto řeckou duši v jejím cítění a prožívání, a že kromě toho mohou v hledišti tyto děje sledovat duše, které si dokážou představit“, že v pozemské evoluci lidstva na sebe lidská duše brala od epochy k epoše jiné formy, učila se zcela jinak pociťovat okolí i vlastní život. Celá ta léta jsme se snažili naučit se porozumět tomu, jak musely žít lidské duše na počátku vývoje Země, kdy vnější tělesnost a tím i vnitřní duševní život byly zcela jiné než později. Snažili jsme se naučit se porozumět tomu, jak žily lidské duše v atlantské době a v době poatlantské, a máme tak možnost říci: ó, lidská duše, jak rozmanitě se v nás vyžívala! Duše, která je v každém z nás a která vždy znovu procházela inkarnacemi a inkarnacemi, ne aby se učila totéž, ale aby

*** v něm. orig. *denken*, tzn. „myslet“, užívané v němčině i ve smyslu „představit si“ - pozn. překl.**

prožívala vždy znovu a znovu jinak - jak rozmanitě se v nás vyžívala! A tak se nám snad podaří sednout si zde dole do hlediště a protentokrát zapomenout na to, co nás v naší době musí bezprostředně zaměstnávat, a nezaujatě a

*

objektivně přijmout, co bylo vlastní duším ve zcela jiných časech. Není třeba, abychom uváděli do pohybu svůj rozum, stačí, když se oddáme svému bezprostřednímu pocítování - pak se již ukáže, že děje, které se zde v rekonstruovaném eleusinském mystériu odehrávají, sice v sobě mají vše, co duše prožívaly od těch nejtemnějších hlubin života až po ta nejvyšší duchovní světla, od bolestí až k blaženosti, avšak prožívaly to v průběhu doby rozmanitým způsobem. A pak se nám snad dostane zcela naivně a nezaujatě - ale možná o to jistěji - cítění toho, co pocítoval Řek, když byla vyslovována jména, když byly vyvolávány představy Demeter, Persefony nebo Dionýsa. Budou-li v nás podníceny tyto představy, snad se nám dostane možnosti, aby před nás z nitra duše předstoupily celé světy.

Jako lidé se nalzáme uvnitř vnějšího fyzického světa. Poznáváme ho svými smysly, zážitky své duše a tím, co můžeme prožívat svým chápáním a rozumem. Zcela určitým způsobem dnes cítíme, že naše duše je nezávislá na vnějším životě přírody, která nás obklopuje, a všeho, co se v přírodě skrývá. Jak dnes člověk vůči ní pocítuje, to se opět projevuje způsobem, jakým by tenkrát řecká duše vnímat nemohla. Odcizení vůči přírodě, zdůrazňování toho, že člověk musí opustit smyslový svět, aby vystoupil do světů spirituálních, by Řekovi ještě nebylo srozumitelné. Svým způsobem však cítil, že existuje významný rozdíl, významný předěl mezi tím, co lze v lidském nitru nazývat duchem, a tím, co lze nazývat duší. To jsou tedy slova pro lidské prožívá-

ní - zprvu dvě rozdílné oblasti, jež spolu ostře hraničí: duše a duch.

Podívejme se na onu scénu hned na začátku představení: Demeter, v hrdé duchovní čistotě stojící před Persefonou, napomínající ji, aby nepožila plodů, jež může poskytnout Eros. Podívejme se na tuto Demeter. Vše, co člověk nazývá duchovním, o čem si říká, že se na tom podílí jako duch, to spatřuje v Demeter. Vidí však také, že toto duchovní je uvnitř pozemského světa spojeno s tím nejsmyslovějším, s tím nejmateriálnějším. Demeter, ona bohyně, dárkyně polních plodů a představená zevních zařízení a mravních řádů lidstva - jako lidský duch, čistý a hrdý vůči mnohému, co jinak žije v člověku, avšak úzce spjatý s vnějším smyslovým světem a tento svět pronikající - tak před námi stojí Demeter. Persefona - okamžitě předstupuje před vnitřní zrak jako něco, co nám v duši probouzí představu lidské duševnosti, spojená se vším, s čím je člověk ve svém individuálním bytí spojen na základě toho, že svou duší se nalézá v pozemských bolestech a pozemských radostech. Chce-li si představit, co žije v Persefoně, musí se duše cítit spojena se vším, čím jsou prostoupeny pozemské bolesti a pozemské radosti. Zcela lidská duše - to je Persefona, zcela lidský duch - to je Demeter. A když pak na sebe necháme působit průběh eleusinského mystéria, když základní tóny, které se rozezvují hned při prvním rozhovoru mezi Demeter a Persefonou, v nás budou dále znít a budou se proplétat a spojovat a konečně se dostanou k postavě Dionýsovi - jak se tu celý člověk sám nalezne v Dionýsovi, jak se to, co v nás ožívá vůči Demeter a Persefoně, zároveň nalezne v Dionýsovi! A v poslední scéně vidíme úsilí duše lidstva o harmonizaci své duševnosti s du-

chovností: celá ta dionýsovská hra - z temnoty žití vzhůru ke světlu ducha!

Nekomentuji a nechci rozpitvávat umělecké dílo, chtěl bych jen odít do slov pocity o intimních tajemstvích duše, které v člověku mohou vyvstat, je-li postaven před eleusinské mystérium. Nikdy mě ani nenapadne říci, že v Demeter je personifikována nebo symbolizována původní forma lidského ducha a v Persefoně lidská duše. To by znamenalo dopustit se násilí na plastičnosti uměleckého díla, použít toporné rozumové pojmy vůči tomu, co žije v uměleckém díle, jak živě žijí sami lidé nebo jiné bytosti. Co však člověk smí pociťovat, co může pociťovat o duševních tajemstvích, to smí i říci.

A nyní si představme dva obrazy. Postavme před svou duši pozdější evropské vědomí, které teprve nyní v naší současnosti začíná zanikat a které bude toužit po oněch formách, jež mu vpravdě ukazuje teosofie, vědomí, jak působilo po celá staletí: tuto evropskou duši, jež pociťovala životní tajemství, když se jí předvádělo, jak tu stál člověk, první člověk - muž-žena¹ - v nekonečném odstupu od svého Boha, kterého se musel bát, když slyšel vábivý hlas bytosti, cizí vlastní² lidské duši. Odkud je tato bytost? Co to je za bytost? Jak je spřízněna s vlastní duševností? Evropská duše, evropské vědomí sotva pomýšlí na to, aby si to vysvětlilo.

Vezme na vědomí Luciferovu cizost, spokojí se s vědomím toho, že od něj vyšlo poznání, ale i hlas svodu. -

A jak potom znějí jakoby ze světových dálav slova, božským soudem vyřčená po svedení! Jak jsou již svým pojetím uzpůsobena, aby duši vůbec nepovolala k otázce:

1 v něm. orig. Mann, Weib, tzn. muž, žena; záleží na zapisovateli přednášky, jak vyslovené zaznamená; viz též Genese 1, 27:

Bůh stvořil člověka, aby byl jeho obrazem, stvořil ho, aby byl obrazem Božím, jako muže a ženu je stvořil - pozn. překl.

2 v něm. orig. eigenen, nikoli eigentlichen - pozn. překl.

Kde žije to, co tam venku v makrokosmu zní prostorem, v nejvlastnějším, nejintimnějším duševním životě? Pokusme se v pociťování obrazně si znázornit to, co může být podáno jako příběh ráje; pokusme se pociťovat, jak nepřírozené by bylo ztvárnit příslušné postavy, s nimiž při tom máme co do činění, v čistě lidských formách. A nyní si zkusme představit, jak samozřejmé to je, že tam, kde se mluví o nejintimnějších, nejhlubších záležitostech duše Řeků, stojí před naším zrakem lidská postava Demeter, lidská postava Persefony, ba dokonce i lidská postava Dionýsa nebo Dia! Pokusme se z toho vycítit, jak nekonečně blízké bylo řecké duši to, co zároveň prochází makrokosmem!

Stačí vyslovit několik slov, abychom charakterizovali, oč se přitom jedná. Prostě, zcela prostě mohou být tato slova vyslovena. Stačí jen říci: dokud nebylo eleusinské mystérium rekonstruováno naším ctěným Edou ardem Schuré, tak jak ho nyní můžeme vidět, tak tu zkrátka nebylo. A teď ho máme! Stačí jen pociťit, co spočívá v těchto dvou větách, pak je řečeno vše. Vzhledem k této věci se jedná o něco, co podle mého cítění přesahuje jakékoli triviální vyjádření pocitu vděku. Tím je však poukázáno na celý význam, který má rekonstrukce eleusinského mystéria pro moderní spirituální život. Pak ale nechť si leckterá duše také přizná, že všechno, co s eleusinským mystériem souvisí a co pro historické znovuprobuzení iniciačních principů různých epoch vykonal tentýž autor, je něco, čím je určeno to nejhlubší a nejintimnější v evropské duševní povaze. A každý, kdo to se spirituálním životem myslí

upřímně a vážně, má povinnost, povinnost posvátně vážného rázu, aby právě tento způsob vnašel do moderního duševního života.

Draží přátelé! Lidem venku ve světě můžete mnoho povídat o všelijakých teosofických věcech; může se i stát, že se ti lidé budou zdát takovým povídáním uspokojeni. Dokáže-li však člověk nahlížet do hlubin duší, pak ví, čeho si tyto duše žádají, jak je nutné dát jim to, čeho si možná nejsou vědomy, čeho si však ve svých nejhlubších základech srdce vpravdě žádají! Takové to byly pocity, které pronikaly mou duši, když jsme minulou neděli viděli padat oponu po poslední scéně „Mystéria z Eleusis“. A chceme-li takto pociťovat to, co se odehrálo, pak žije v tomto pociťování samém tolik, že mu přiznáme plodnost a účinnost pro život. A jestliže jsme tuto plodnost, tuto účinnost viděli v posledních letech u mnoha věcí, pak se můžeme snadno přenést přes leccos, co sem dnes nepatří, co se však staví proti této plodnosti, této účinnosti, a co se proti ní bude možná stavět ještě více, než jak tomu bylo v uplynulých letech. A že tu s těmito pocity nestojím sám, o tom mne poučily týdny, které předcházely našim mnichovským představením. Na jevišti v těchto prvních dnech, v nichž na počátku našeho mnichovského času stojíte před těmito mysterijními představeními, vidíte množství našich přátel, a protože vy všichni asi znáte ty, které tu vidíte, není třeba - což bych jinak vskutku učinil -, abych vám zde uváděl jednotlivě všechna jména. Jedno však mohu říci, a to, že my všichni, co tu sedíme, můžeme mít hřejivý pocit vděčnosti vůči těm, kteří se dlouhé týdny s oddaností (neboť to je nutné, i když to tak mnohdy nevypadá), s oddaností všech svých sil věnovali studiu a proniknutí postav, které mají ztvárno-

vat. A ve všech, jež sami vidíte na jevišti, žije vědomí, že jsou služebníky spirituálního světa, že v naší době je nezbytné vnášet do obecné lidské kultury spirituální hodnoty a že musí být učiněno všechno pro to, aby tyto spirituální hodnoty byly vneseny do obecné lidské kultury. Úcta vůči spirituálním záležitostem dává těm, kdož se na hře podílejí, s radostí snášet mnohé z toho, co přípravy na představení vyžadují. Říkám to nyní z toho důvodu, že to s celou naší věcí souvisí a protože ta námaha je vpravdě příliš veliká na to, aby to snad byla jen tížádost nebo ješitnost být ostatními viděn na jevišti, jež by jednotlivé osoby vedla k tomu, aby se staly představiteli příslušných postav. Se zvláštní vděčností musíme však vzpomenout těch, kteří takřkajíc za kulisami, možná však ještě mnohem viditelněji než jednotliví představitelé rolí, dávají obětavě a oddaně už léta svůj um a své úsilí - obzvlášť svůj um, což je ještě více než jejich úsilí - do služeb této věci. Můžeme to považovat za určitý druh vnitřní karmy právě našeho hnutí, že mezi sebou můžeme mít osobnost, která všechno, co vyžaduje scénický obraz ohledně, řekněme, zahalení a ošacení, ohledně kostýmů představitelů (mohu-li použít toto triviální, mně ohavně znějící slovo z obecné divadelní řeči), obstará takovým způsobem, že to odpovídá nejen intencím, které mně samotnému leží na srdci, ale že to je i nesenou pravou spiritualitou. Můžeme považovat za příznivou karmu našeho hnutí ve střední Evropě, že takovou osobnost máme mezi sebou. A že je tato karma založená hlouběji, to se ukazuje i v tom, že se tato osobnost mohla tak vynikajícím způsobem spolupodílet na všem, co se mohlo v posledních měsících vykonat například pro náš „Kalendář“, který má jako všechno naše

podnikání sloužit onomu velkému cíli; takže jistě v první řadě mezi těmi, kteří spolupůsobí nejen jako představitelé, ale kteří se vynikajícím způsobem podílejí na celém tomto počínání, smím uvést jméno slečny von Eckhardtstein. S nejvroucnějším pocitem vděčnosti pak mohu vzpomenout (a i ve vašich srdcích bych chtěl podnítit tento pocit vděčnosti) naše obětavé malíře, jimiž jsou Volkert, Linde, HaE a v tomto roce též Steglich z Kodaně. Chtěl bych jej podnítit ve vašich srdcích, protože k tomu opravdu patří, abychom se ze spirituálních hloubek o něco snažili, totiž aby to, co stojí před naší duší, bylo zevně viditelné. A mnozí musí, protože jich je příliš mnoho, zůstat nejmenovaní. Ba, má-li člověk před sebou takovýto scénický obraz, nevidí, že se (třeba i jen pro poslední úpravy) musí to, co malíř připravil, rozprostřít v místnosti, která je mnohem větší než tento sál, a že po podlaze musí ložit čtyřicet až padesát osob, aby to všechno vůbec dostaly na patřičné místo. Takovéto povinnosti se rádi zhostí naši přátelé; rádi loží po podlaze, aby přišli vše, co přišito být musí a co se pak třeba jen na několik málo minut objeví na jevišti. Proč to všechno říkám?

Možná se to někomu bude jevit nanejvýš zbytečné, abych to říkal. Teosofie však nespočívá jen v teoriích a proroctvích. Teosofie spočívá v obětavé oddanosti tomu, co od nás žádá naše doba, i v tom případě, můžeme-li sami bezprostředně tyto požadavky splnit jen tak, že budeme někdy celou řadu dní ložit po podlaze, abychom dali do pořádku to, co pak v nás může ožít, když to spatříme, co má být živé v naší duši, aby se tato duše vyrovnala s požadavky moderní doby. Má být probuzen pocit, že ze skutečné lidské práce vychází jádro spirituálního života, který je pro budoucnost lidí také ne-

zbytný. Jestliže to člověk cítí, bude také víc a víc rozumět tomu, jak musí srůstat duše těch, kdo se chtějí nazývat teosofy, ve společných, vážných a důstojných cílech konkrétní, bezprostřední práce. Neboť cenu má především to, co udělá jednotlivec, co vytvoří jednotlivec, jakou oběť je jednotlivec ochoten přinést! A cenu má to, co si jednotlivec osvojí jako schopnost unést zklamání.

Zde na tomto místě a v našem středoevropském duchovně-vědeckém hnutí to mohu říci: ti, jejichž karmou je, aby tak trochu, abych tak řekl, sprádali vlákna, která potřebujeme pro vytvoření spirituálního jádra, zažili v poslední době opravdu nemálo zklamání. Třebaže však už bylo vysloveno mnohé o takovýchto zklamáních, jedno dosud vysloveno nebylo, a chtěli bychom vyprosít od spirituálních mocností, jež stojí za naším hnutím a podněcují je, aby to vysloveno být nemuselo - aby nemuselo být vysloveno, že našim drahým spolupracovníkům došly síly. Dokud hýbají rukama, dokud uvádějí do pohybu své myšlenky, můžeme za naše duchovní hnutí říci: oni chtějí! A dokud oni budou chtít, lhostejno, zda se prospěch z toho ukáže ihned nebo až za stovky let, dokud budou chtít, dotud budou v pravém smyslu slova teosofy! Jestliže v tomto chtění, které dokáže unést i zklamání, najdeme v pocitu k sobě v pravé, pracovité lásce cestu, pak budeme moci pracovat. Pak z toho vzejde to, co je pro lidstvo na jeho současném stupni vývoje nezbytné. I kdyby naše síly byly slabé - nemůžeme přinést větší, než jaké máme. Jedno však můžeme; již měsíce toto jedno zdůrazňujeme a já jsem si na to v těchto dnech musel vzpomenout.

Byly dny přestávek mezi našimi představeními; mnoho našich

⌘

přítel bylo od rána do večera zaměstnáno při generálních zkouškách. Drahý Dr. Unger k nim v těchto dnech tady v Mnichově pronášel přednášky, Bylo pro mě něčím hluboce potěšujícím, hřejivým, když ke mně včera ráno přišel náš drahý přítel, ředitel Sellin, plný nadšení z těchto dvou přednášek Dr. Ungera, a za kulisami ke mně pronesl: „Hnutí, které má před veřejností takové nadšené zástupce, nezanikne!“

- Vždyť z čeho mohu mít já sám - dovolte mi tato upřímná, poctivá slova - tu největší radost, může-li se přihodit právě něco takového? Největší radost mohu mít ze samostatné síly, z naprosto samostatného způsobu, jak zde osobnost člověka sama ze sebe, svobodně, aniž by se bezprostředně držela jen toho, co mohu vyslovit já sám, zdůvodní tu věc sama ze sebe, podle svých vlastních schopností! Kdo chce sám působit samostatně, nepřivítá nic radostněji, upřímněji, než když mu bok po boku stojí samostatná osobnost a dává to, co je schopna dát, když poznala, že se to může přičlenit k celku. Bylo pro mne svátkem, když přišel ředitel Sellin a - jakoby, abych tak řekl, z dětského srdce, neboť tak to vypadalo - vyslovil své veliké nadšení z toho, co slyšel. Mohu vám říci (a vím, že mi to přece jen mnozí z vás uvěří), že mám velkou radost z takové samostatnosti, z takového individuálního působení, a že to je pravda.

Před nedávným jsem dostal dopis, který přibližně říkal, že by bylo nutné něco učinit v německém teosofickém hnutí, protože se ke slovu jinak nedostane nikdo než ten, kdo je schopen slovo od slova opakovat to, co řeknu já sám. Tak se často venku ve světě prezentuje to, co je pravdou! Taková slova, která jsou v nej-

vlastnějším slova smyslu nesprávná, nemají být kritizována, ani nemají být haněna nebo kárána. S takovými slovy lze mít jen soucit. Znovu a znovu však musíme zdůrazňovat to druhé, co může být pro nás pozitivní: pocíťme se být zavázáni k pravdivosti, k ověřování toho, co je! A mějme za zakázané o něčem hovořit, dokud se s tím neseznámíme, dokud se tím nebudeme zabývat! Jinak nebude požehnání v okultním vývoji, v okultním úsilí. Pravda a pravdivost - to je nejvyšší zákon. Co pomůžou všechna proroctví, co pomůžou všechny charakteristiky nadsmyslových skutečností, nejsou-li ponořeny do lázně nejpříjemnější, nejpoctivější pravdivosti!

Z místa, z něhož k vám mohu promlouvat, můžete přijmout mnohé z těch či oněch duchovně-vědeckých pravd; ze všeho nejraději však budu, přijmete-li zde tato slova, že mým nejvlastnějším, nejvnitřnějším úsilím vůči vám vždycky bude nehovořit o ničem jiném, než o čem mohu mluvit ve smyslu nejpoctivější pravdivosti, a že požehnání okultního hnutí nemohu vidět v ničem jiném než v tom, že se budeme cítit být zavázáni k pravdivosti! Ať se to protiví našim přáním, ať je to proti tomu, čeho si žádá naše ctižádost, naše ješitnost, ať se to protiví leccemu v naší duši, ať se nám protiví podřizovat se nějaké autoritě - to může být správné. Jedné autoritě bychom se však měli dobrovolně a ochotně podřizovat: autoritě pravdivosti, tak aby vše, co můžeme vykonat - nejen v tom, co říkáme, ale i v tom, co děláme, co konkrétně děláme - bylo prodchnuto pravdivostí.

Takovou snahu hledejte i v tom, co jsme před vaše zraky postavili v našem teosoficko-uměleckém úsilí. Pokuste se to najít; a možná uvidíte, že jsme leccého

těž nedosáhli, ale jednu věc uvidíte: že je naší snahou to, co děláme, nořit do sféry a do atmosféry pravdivosti, že si zakazujeme mluvit o toleranci, pokud tu tato tolerance opravdu také není, pokud ji také opravdově nepěstujeme. Neboť to, že člověk označí druhého za netolerantního, není žádná tolerance; že člověk o někom vypráví něco jiného, než k čemu se sám hlásí, to není žádná tolerance; že člověk stále zdůrazňuje, jak je tolerantní, to ještě není žádná tolerance. Pokud je však člověk pravdivý, pak zná svou cenu, pak také ví, jak daleko smí zajít. A je-li člověk služebníkem pravdivosti, pak je samozřejmě tolerantní.

Na úvod smí být snad vyslovena i takováto slova, jakkoli jinak není mým zvykem lidem nějak domlouvat a napomínat je. Ale jak by právě při takovéto příležitosti neměla ze srdce vzejít slova, jež chtějí upozornit na to, jak jsme z důvěrně spřízněného impulsu byli schopni tuto rekonstrukci eleusinského mystéria v jistém ohledu učinit znovu něčím, na co navazujeme. Chtěli jsme být k evropským duším upřímní a poctiví, chtěli jsme k nim být pravdiví a chtěli jsme ve smyslu pravdivosti hledat, po čem žízní evropská duše. Co je mnohdy tím nejhlubším, ohlašuje se, formuluje se nakonec v těch nejjednodušších slovech. Učme se z upřímného, poctivého přesvědčení o tom, čeho si žádá doba, poznávat, jaký to byl čin vytvořit z temných hlubin ducha, jež začínají právě na přechodu od římské k řecké kultuře, opět toto eleusinské mystérium. Pociťujme, co to znamená: dokud nebylo eleusinské mystérium naším ctěným Edouardem Schuré vytvořeno, nebylo tu a teď tu je! Máme je a můžeme na něm stavět, a tím i na onom ojedinělém způsobu, jak může opravdové řectví předstupovat před naši duši, aby na

ně mohla pohlížet. Pokud to pocítíme, budeme cítit i význam toho, čím můžeme zahajovat naše mnichovské slavnosti - v tomto roce stejně jako v roce předešlém. Pak můžeme ponechat na každé jednotlivé duši, která se zde nalézá, jakou srdečností - o níž jsem si jist, že u mnohých bude velmi vřelá - ji naplní myšlenka, že tvůrce této rekonstrukce eleusinského mystéria je právě v tomto mnichovském čase mezi námi.

Mnichov, 25. srpna 1912

Rudolf Steiner

GA 138